

Vergaderjaar 2025–2026

36 800 VI

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Justitie en Veiligheid (VI) voor het jaar 2026

Nr. 9

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN JUSTITIE EN VEILIGHEID

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 22 september 2025

Op 23 mei 1977 gebeurde iets ondenkbaars: die dag werden leerlingen en leraren van de lagere school in het Drentse dorp Bovensmilde gegijzeld door vier Molukse jongeren, onder andere om van de Nederlandse overheid te eisen dat Molukse plegers van eerdere gijzelingsacties zouden worden vrijgelaten. Na vier dagen werden alle kinderen en één leraar vrijgelaten, nadat sommige kinderen ziek waren geworden. Op 11 juni 1977, na twintig dagen, werd de gijzeling beëindigd, en werden de vier overige leraren bevrijd.

De impact van deze gebeurtenis was heel groot. In de eerste plaats op de getroffen leerlingen, leraren en hun naasten. En ook op de rest van het dorp en daarbuiten. Nooit eerder had zich een vergelijkbare situatie voorgedaan in Nederland. Toch blijkt de bekendheid met de schoolgijzeling onder de Nederlandse bevolking, anno 2025, beperkt. De gelijktijdig begonnen treinkaping bij De Punt is verankerd in het collectief geheugen. Dat geldt niet voor de schoolgijzeling in Bovensmilde. Voor een deel van de getroffenen werkt de gijzeling echter – ook na al die tijd – nog steeds door in hun dagelijks leven. In 2006 vroegen oud-leerlingen aandacht voor deze historie in Bovensmilde en de nog altijd «lege» grasvelden waar hun oude school stond. Ze richtten de plek samen met bewoners opnieuw in. Ook kwamen er gedenktekens. In 2022 vroegen andere oud-leerlingen aandacht voor de gevolgen van deze gijzeling. Lid Ellian (VVD) heeft, naar aanleiding van zijn aanwezigheid bij de 45-jarige herdenking van de gijzeling in 2022, vervolgens bij het Kabinet aandacht gevraagd voor deze groep.¹ De toenmalige Minister voor Rechtsbescherming heeft besloten te bezien wat hij voor deze getroffenen kan betekenen en een project opgestart («Erkenning en ondersteuning getroffen schoolgijzeling Bovensmilde», afgekort EOGB) om op een zorgvuldige manier en zoveel

¹ Zie de door hem gestelde Kamervragen, Tweede Kamer, vergaderjaar 2021–2022, Aanhangsel (nr. 3373)

als mogelijk in samenspraak met de getroffen en invulling te geven aan dit proces.²

Om de behoeften van getroffen en de aangewezen vervolgstappen in kaart te brengen, heeft mijn ambtsvoorganger het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC) gevraagd onafhankelijk onderzoek te (laten) doen. ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum heeft, in opdracht van het WODC, onderzoek uitgevoerd om inzicht te krijgen in de langetermijnevolgen van de gijzeling voor getroffen en. Gedurende het onderzoek is op verzoek van het projectteam door ARQ een telefonisch contactpunt ingericht, bemand door getrainde hulpverleners. Getroffen en betrokken en konden hier terecht met vragen over het onderzoek. Daarnaast bood het contactpunt een luisterend oor en dacht het mee over passende zorg en hulpvragen voor voormalig gegijzelden en hun naasten.

In aanwezigheid van de getroffen en die aan het onderzoek hebben meegewerkt, heb ik het onderzoeksrapport vandaag in Drenthe van de onderzoekers in ontvangst mogen nemen. Dit was een heel indrukwekkende bijeenkomst. Hierbij bied ik uw Kamer het rapport «De stilte achteraf – De langetermijnevolgen van de schoolgijzeling in Bovensmilde (1977)» en bijbehorende beleidsreactie aan. In deze brief geef ik achtereenvolgens een samenvatting van de onderzoeksresultaten en de aanbevelingen van de onderzoekers. Daarna schets ik hoe ik invulling wil geven aan de aanbevelingen.

Uitkomsten ARQ-onderzoek

Het onderzoek geeft inzicht in de langetermijnevolgen van de gijzeling voor getroffen en in de behoeften van getroffen en. Onder getroffen en wordt verstaan: leerlingen en leraren die tijdens de schoolgijzeling gegijzeld waren; hun naasten van toen, die de gijzeling van dichtbij meemaakten; hun naasten van nu, die de gijzeling zelf niet hebben meegemaakt en/of hun gegijzelde dierbare destijds nog niet kenden, en andere betrokkenen, zoals niet-gegijselde leraren, niet-gegijselde leerlingen en omwonenden. De nadruk in het onderzoek ligt op de voormalig gegijzelden en hun naasten.

In 1977 telde de school een populatie van 120 kinderen. Op de dag van de gijzeling was een aantal kinderen niet op school, en een aantal (Molukse) kinderen werd aan het begin van de gijzeling naar huis gestuurd. In totaal zijn 105 kinderen gegijzeld gehouden. Aan het onderzoek namen deel: 45 voormalig gegijzelde leerlingen, 1 voormalig gegijzelde leraar, 2 niet-gegijselde oud-leraren, 2 niet-gegijselde leerlingen van Molukse afkomst (van wie één leerling gedeeltelijk heeft deelgenomen), 1 niet-gegijselde leerling die nabij de school woonde, en 25 naasten. Van deze 25 naasten maakten 11 de gijzeling als omstander mee. De overige 14 waren ten tijde van de gijzeling nog niet betrokken; zij kenden hun dierbare toen nog niet en hebben de gijzeling in Bovensmilde niet meegemaakt.

De bevindingen uit dit onderzoek zijn gebaseerd op vragenlijsten, interviews en groepssessies. In hoeverre deze deelnemers aan het onderzoek representatief zijn voor alle getroffen en, is niet vast te stellen.

Het onderzoek is uitgevoerd aan de hand van de volgende onderzoeksvragen:

1. Wat zijn de langetermijnevolgen van de gijzeling in Bovensmilde voor getroffen en?

² Hiertoe is een samenwerkingsverband opgezet tussen het Ministerie van JenV, de gemeente Midden-Drenthe en de Expertise-unit Sociale Stabiliteit van het Ministerie van SZW.

2. Welke behoeften met betrekking tot erkenning en ondersteuning leven onder getroffenen in relatie tot de gijzeling?
3. Welke aanbevelingen kunnen worden geformuleerd met betrekking tot manieren waarop de overheid (rijksoverheid, uitvoeringsinstaties, gemeenten) tegemoet kan komen aan de behoeften van getroffenen?

In het onderzoek benoemen de onderzoekers dat niet zonder meer kan worden gezegd dat de Nederlandse overheid destijds, in de tijdsgeschiedenis, meer had kunnen doen of beter had kunnen handelen dan dat zij heeft gedaan. Nederland werd door de schoolgijzeling geconfronteerd met een ongekennde crisis, waarna de overheid direct handelde: er kwam een crisisdienst, opvang voor familie, en inzet van politie, militairen, medici en hulpverleners. Onder leiding van de Centrale Beleids- en Ondersteuningsgroep Nazorg ex-gegijzelden (CBOG) startten nazorgprogramma's voor kinderen en ouders, met samenwerking tussen huisartsen, maatschappelijk werkers en psychiaters. De school ontving professionele begeleiding en organiseerde activiteiten en uitjes. Ouders kregen professionele ondersteuning. Voor kinderen was vanuit de overheid extra beveiliging in de nasleep geregeld om ze te beschermen. Ook kende de overheid een eenmalige financiële tegemoetkoming toe uit solidariteit en medeleven.

Tegelijkertijd, zo benadrukken de onderzoekers, speelde de schoolgijzeling zich ook af in een andere tijdsgeschiedenis, waarin minder aandacht bestond voor trauma, emotie en de belevingswereld van kinderen, en opvang en zorg na rampen en crises nog maar net in opkomst waren. Het concept posttraumatische stressstoornis (PTSS) en de hulporganisatie Slachtofferhulp Nederland (SHN) bestonden nog niet. Ook waren er nog geen richtlijnen voor psychosociale hulp en opvang, waren verantwoordelijkheden wettelijk nauwelijks vastgelegd en kregen financiële regelingen voor immateriële (psychische) schade weinig aandacht.

Voordat ik hieronder, per onderzoeksvraag, aan de uitkomsten van het onderzoek toekom, hecht ik er belang aan te benoemen dat de onderzoekers aangeven dat er grote verschillen (kunnen) bestaan tussen de ervaringen en behoeften van getroffenen. Die kunnen in deze brief niet allemaal separaat worden benoemd. De onderzoekers hebben daarom de rode draden benoemd in hetgeen bij de getroffenen is opgehaald. Zonder daarbij de indruk te willen wekken dat deze signalen eenduidig zijn en dat de andere geluiden niet worden gehoord of op waarde worden geschat.

Onderzoeksvraag 1: Wat zijn de langetermijneffecten van de gijzeling in Bovensmilde voor getroffenen?

Voor het merendeel van de deelnemende gegijzelde leerlingen was de schoolgijzeling een (zeer) negatieve ervaring, gekenmerkt door emoties van bedreiging, angst en stress. Toch, zo geven de onderzoekers aan, rapporteert de meerderheid geen blijvende negatieve gevolgen. Een aanzienlijke minderheid ervaart echter ernstige mentale klachten en ontevredenheid over hun kwaliteit van leven en mentale gezondheid. Een kwart (24%) van de deelnemende leerlingen heeft vermoedelijke PTSS, met klachten als nachtmerries, waakzaamheid en onveiligheidsgevoelens. Het is niet vast te stellen of deze klachten (uitsluitend) voorkomen uit de gijzeling, of (mede) samenhangen met andere traumatische ervaringen en met andere factoren. Wel staat vast dat de schoolgijzeling voldoet aan de criteria van een potentieel traumatische gebeurtenis en dat de deelnemers klachten en problemen rapporteren die zij zelf aan de gijzeling toeschrijven. Andere groepen getroffenen – zoals naasten, gegijzelde en niet-gegijzelde oud-leraren, en niet-gegijzelde leerlingen – rapporteren

over het algemeen minder vaak negatieve gevolgen, en zijn vaker tevreden met hun kwaliteit van leven en mentale gezondheid. In enkele gevallen waren de gevolgen voor naasten en omwonenden eveneens zeer ingrijpend, of zelfs traumatisch. Sommige naasten werden ongewild mantelzorger of kostwinner.

Onderzoeksvraag 2: Welke behoeften met betrekking tot erkenning en ondersteuning leven in relatie tot de gijzeling?

De onderzoekers onderscheiden drie verschillende elementen: steun, erkenning en houdingen binnen en tussen gemeenschappen om deze vraag te beantwoorden.

Steun

Ruim een op de vijf deelnemende gegijzelde leerlingen en bijna een op de zes naasten heeft momenteel behoefte aan ondersteuning. Leerlingen geven aan dat dit volgens hen gerelateerd is aan de schoolgijzeling. Naasten geven aan dat de behoefte aan steun in de helft van de gevallen met zekerheid gerelateerd is aan de schoolgijzeling. Leerlingen en naasten zoeken vooral hulp bij verwerking en het omgaan met posttraumatische klachten. In de nasleep van de gijzeling ontbrak het leerlingen aan brede steun vanuit de directe omgeving en officiële instanties. De minste steun werd ervaren van de rijksoverheid, gemeente en hulpverlening. Ook ervoer bijna de helft weinig tot nauwelijks steun van het eigen gezin en de eigen familie. Wanneer wel steun werd ervaren, was dit vaak beperkt. In de jaren daarna vonden sommige betrokkenen steun in lotgenoten-contact, professionele hulp, herdenkingsinitiatieven en het delen van ervaringen. De overige deelnemende getroffen (niet-zijnde leerlingen of naasten) geven aan op dit moment geen behoefte te hebben aan ondersteuning.

Erkenning

De meeste deelnemende gegijzelde leerlingen hebben aangegeven geen erkenning te (hebben) ervaren vanuit de rijksoverheid, de gemeente en de samenleving. Zij houden de toenmalige regering medeverantwoordelijk voor de aanleiding van de gijzeling en het gebrek aan nazorg na de gebeurtenis. Ook verwijten zij de regering te bagatelliseren wat hen is overkomen. Hun klachten en de gevolgen voor hun leven worden volgens hen onvoldoende gezien. Ook van de gemeente hebben zij in de nasleep en de jaren erna nauwelijks steun ervaren. Tegenover dit gemis staat dat veel leerlingen juist wél steun vonden bij partners en lotgenoten, wat hielp in de verwerking. Leraren voelden zich over het algemeen wél erkend. Een leerling van Molukse afkomst geeft aan zich niet erkend te voelen door overheid en media en voelde zich door de gijzeling soms buitengesloten op school. Voor naasten staat erkenning vooral in het teken van recht doen aan hun gegijzelde dierbaren. Sommigen wensen daarnaast meer aandacht voor de weerslag op hun eigen leven.

Houdingen binnen en tussen gemeenschappen

De onderzoekers zien een brede bereidheid onder de deelnemende gegijzelde leerlingen, leerkrachten, naasten en de betrokken leerling van Molukse afkomst om het gesprek aan te gaan en samen te werken aan de verwerking van de schoolgijzeling op gemeenschapsniveau. Tegelijk is er

ook een minderheid van de gegijzelde leerlingen die hier afwijkend tegenover staat.³

Onderzoeksvraag 3. Welke aanbevelingen kunnen worden geformuleerd met betrekking tot manieren waarop de overheid (rijk, uitvoering, gemeenten) tegemoet kan komen aan de behoeften van voormalig gegijzelden en hun naasten?

Op basis van hun bevindingen uit het onderzoek, formuleren de onderzoekers vijf aanbevelingen.

1. **Richt een steunpunt in voor getroffenen.**
Faciliteer een laagdrempelig steunpunt waar getroffenen terecht kunnen voor psychische, psychosociale en praktische hulp, inclusief toeleiding naar gespecialiseerde traumazorg en lotgenotencontact. Zorg voor langdurige beschikbaarheid, betrokken casemanagement en expliciete aandacht voor naasten.
2. **Ontwikkel een handreiking voor hulpverleners en getroffenen.**
Stel een praktische handreiking op met informatie over de historische context, gevolgen van de gijzeling en passende bejegening. Richt deze op professionals (zoals huisartsen, GGZ, maatschappelijke organisaties), maar maak deze ook beschikbaar voor getroffenen zelf, zodat zij deze kunnen inzetten bij gesprekken met hulpverleners en uitvoerende instanties.
3. **Richt een informatie- en herinneringspunt in.**
Bied een centrale plek voor betrouwbare informatie over de schoolgijzeling, persoonlijke verhalen en educatief materiaal. Dit punt draagt bij aan publieke erkenning en maatschappelijke bewustwording over de schoolgijzeling. Overweeg samenwerking met erfgoedinstellingen en borg structureel beheer en onderhoud.
4. **Verken wat overheden kunnen betekenen voor getroffenen.**
Erken dat de nazorg destijds tekort is geschoten en verken of een financiële tegemoetkoming passend is voor getroffenen met aanhoudende posttraumatische klachten of geleden schade. Overweeg aansluiting bij bestaande regelingen zoals het Schadefonds Geweldsmisdrijven. Combineer een eventuele tegemoetkoming met publieke erkenning en onderhoud van gedenktekens.
5. **Verken draagvlak voor herstelgerichte ontmoetingen tussen gemeenschappen.**
Ondersteun herstelgerichte initiatieven tussen de Molukse en Nederlandse gemeenschappen voor wie daaraan behoefte heeft. Verken het draagvlak bij de Molukse gemeenschap en betrek bestaande initiatieven. Organiseer bijeenkomsten vanuit een herstelrechtelijk en dialogisch kader. Niet iedereen wil verbinding; sommigen zijn uitgesproken tegen verzoening. Respecteer dit. Deelname mag nooit worden afgedwongen, maar ook niet worden belemmerd voor wie er wel behoefte aan heeft.

Op grond van al het voorgaande komen de onderzoekers tot slot tot een aantal lessen en inzichten inzake erkenning en ondersteuning, die voor de preventie en beperking van problemen bij toekomstige vergelijkbare gebeurtenissen van waarde zouden kunnen zijn. Enkele belangrijke inzichten zijn dat er geen doden of gewonden hoeven te vallen voor de ontwikkeling van aanhoudende ernstige traumatische klachten, en dat kinderen bijzonder kwetsbaar zijn voor trauma's als gijzeling. Verder

³ Uit het onderzoek volgt dat 20% van de deelnemende gegijzelde leerlingen en 15% van de naasten geen behoefte aan contact met de Molukse gemeenschap. Respectievelijk 11% van de deelnemende leerlingen en 4% van de naasten is niet bereid te zoeken naar gezamenlijke oplossingen.

constateren de onderzoekers een grote verscheidenheid in individuele traumatische reacties na de schoolgijzeling. Ook benoemen zij dat posttraumatische klachten die samenhangen met de gijzeling lang niet altijd vanzelf verdwijnen en dat herstel en ondersteuning veel meer tijd vergen dan we geneigd zijn te denken.⁴

Beleidsreactie

Ik ben de onderzoekers erkentelijk voor het grondige onderzoek dat zij hebben uitgevoerd. Uit het indrukwekkende rapport dat ARQ heeft opgeleverd komt duidelijk naar voren hoe (de nasleep van) de gijzeling niet alleen de gegijzelden, maar ook hun gezinnen van herkomst, huidige partners, andere dierbaren en gemeenschappen in Bovensmilde (zowel de Nederlandse als de Molukse) heeft geraakt – en nog altijd raakt. Het onderzoek laat ook zien dat de ervaringen, gevolgen en behoeften binnen en tussen groepen getroffen variëren. Daarom zijn er gerichte aanbevelingen voor specifieke groepen getroffen waarmee wordt getracht recht te doen aan wat mensen nodig hebben. De onderzoekers geven duidelijk aan dat de aanbevelingen bedoeld zijn als mogelijkheden en niet als verplichtingen of standaardoplossingen waar iedereen aan zou moeten deelnemen. Niet iedere getroffene zal zich aangesproken voelen om deel te nemen aan lotgenotencontacten of verbindende activiteiten tussen gemeenschappen, of zal zich willen aanmelden bij het steunpunt. En dat is hun goed recht.

Erkenning voor getroffen

Uit het onderzoek komt naar voren dat bij een deel van de deelnemers, de behoefte leeft aan publieke excuses. De onderzoekers hebben ook benoemd dat de overheid in 1977 een aantal maatregelen heeft getroffen ter ondersteuning en begeleiding van de getroffen van de gijzeling en dat niet zonder meer kan worden gezegd dat de Nederlandse overheid destijds, in de tijdsgeest van de jaren zeventig, meer of beter had kunnen handelen dan dat zij heeft gedaan. De onderzoekers geven dan ook in hun aanbevelingen aan dat een publiek excuus minder voor de hand ligt. In het licht daarvan zie ik geen aanleiding voor een publiek excuus voor de keuzes die de overheden hebben gemaakt op het gebied van ondersteuning en begeleiding na de schoolgijzeling. Tegelijk constateer ik dat wat er destijds vanuit de overheid is gedaan een deel van de getroffen niet heeft bereikt en dat voor een deel van hen simpelweg meer nodig was (en is) om te kunnen omgaan met wat hen is overkomen. Ondanks alle goede bedoelingen en acties destijds vanuit de overheid blijkt dat een deel van de getroffen zich niet gezien en gehoord voelt en het gevoel heeft dat de gijzeling is gebagatelliseerd. Dit onderzoeksrapport maakt duidelijk welke gevolgen dat voor een deel van de getroffen heeft gehad. Het is belangrijk dat dat nu in beeld is gebracht, zodat we hierop kunnen handelen voor de getroffen die daar behoefte aan hebben.

Ik erken dat de gijzeling voor een deel van de getroffen grote gevolgen heeft gehad. En dat zij te kampen hebben, of hebben gehad, met leed en trauma. Ik zet daarom ter uitvoering van de aanbevelingen in op een aantal maatregelen met als doel hulp en ondersteuning te bieden aan die getroffen. Met dit geheel aan maatregelen wil ik graag bijdragen aan de door de onderzoekers aanbevolen publieke erkenning.

⁴ Voor een totaaloverzicht van de lessen en aanbevelingen verwijs ik naar p. 187–188 van het rapport.

Gedurende het onderzoek is zowel via het eerdergenoemde contactpunt als bij de projectgroep al een aantal signalen binnengekomen rondom zorg, hulp en ondersteuning. Naar aanleiding daarvan is, al gedurende het onderzoek, een aantal acties in gang gezet. Dat zijn:

- Het via het contactpunt doorgeleiden door ARQ van een aantal getroffen en naar passende zorg.
- Het informeren van mensen over bestaande regelingen en voorzieningen met betrekking tot tegemoetkomingen.
- Het onder de aandacht brengen van deze problematiek bij het UWV. Resultaat daarvan is dat het UWV intern een centraal punt heeft ingericht, met kennis en expertise over de gijzeling;
- Het verzorgen door ARQ van een online webinar voor huisartsenpraktijken in de regio over verwerking van en ondersteuning bij schokkende gebeurtenissen.

Ik ga zorgen dat er voor getroffen van de schoolgijzeling die kampen met psychische- en psychosociale klachten die zij toeschrijven aan de gijzeling, een centrale plek komt waar zij terecht kunnen voor de toeleiding naar zorg, steun, praktische hulp en lotgenotencontact. Het eerdergenoemde contactpunt heeft hierin een rol vervuld, maar met getroffen kijk ik welke vorm hiervoor het beste past. Voor de deelnemers waarvan is gebleken dat zij kampen met ernstige traumaklachten als gevolg van de schoolgijzeling en behoefte hebben aan gespecialiseerde psychische zorg op maat, vind ik het belangrijk dat zij snel geholpen kunnen worden toeleiding naar de juiste zorg, ook in de tussenliggende periode waarin dit centrale steunpunt er nog niet is. Daarvoor zet ik in op het langer openhouden van het bestaande contactpunt tot het moment dat het steunpunt is ingericht. In dit kader kijk ik ook naar de aanbeveling om te verkennen of mensen een financiële tegemoetkoming kunnen krijgen die door hun gijzeling nog steeds aanhoudende posttraumatische klachten of schade hebben. De overheid is niet direct verantwoordelijk voor de schade en daarom ligt een aparte financiële tegemoetkoming niet voor de hand.⁵ Wel kan per persoon worden gekeken of extra hulp nodig is en worden geholpen bij het aanvragen bij bestaande regelingen en fondsen.

Opstellen handreiking voor professionals

Er wordt een praktische handreiking voor professionals (huisartsen, GGZ, maatschappelijke organisaties) opgesteld, met informatie over de context en gevolgen van de gijzeling en passende begeleiding. Daarnaast wil ik, voor zover daar bij getroffen behoefte aan bestaat, het optekenen van individuele verhalen faciliteren. Sommigen geven immers aan het moeilijk te vinden het verhaal telkens weer opnieuw aan diverse instanties of hulpverleners te moeten vertellen. Het laten optekenen van het levensverhaal ontlast hen hiervan. Dat is primair bedoeld voor eigen gebruik door de getroffen en zij kunnen zelf bepalen of en met wie zij dit delen. Dat kan zijn een naaste, een behandelaar of hulpverlener zijn; of een breder publiek, bijvoorbeeld via het in te richten informatie- of herinneringspunt. Hierbij zij opgemerkt dat een dergelijk verhaal niet gedeeld hoeft te worden; uit eerdere ervaringen in andere contexten is bekend dat het helend kan zijn het eigen verhaal goed opgeschreven terug te kunnen lezen. In die zin kan het optekenen van het verhaal ook een vorm van ondersteuning zijn.

⁵ Zo volgt ook uit het afwegingskader van de Raad van State, «Tegemoetkomen doe je niet zomaar. Een afwegingskader voor onverplicht handelen van de overheid bij klemmende situaties», mei 2025.

Samen met de getroffen en wil ik kijken hoe een informatie- en herinneringspunt kan worden ingericht. Het is van belang om het zwijgen over de gijzeling, dat door de getroffen en wordt ervaren, te doorbreken en publieke bekendheid te geven aan de schoolgijzeling en de gevolgen daarvan voor getroffen en. In gesprek met getroffen en kan onder meer worden gezien welke informatie moet worden ontsloten, waar het informatiepunt kan worden geplaatst, of het fysiek en/of online toegankelijk moet zijn, of aansluiting kan worden gezocht bij bestaande organisaties, of een inbedding in de lokale context – bijvoorbeeld bij historische verenigingen in de regio – voor de hand ligt, of het een statisch document wordt of een levend document dat aangevuld wordt, en wie verantwoordelijk is voor het beheer.

Gedenkteken en onderhoud

Getroffen en benadrukken het belang van goed onderhouden monumenten, die een belangrijke rol spelen in de herdenking, betekenisgeving en verwerking van de schoolgijzeling. De onderzoekers adviseren daarom de gemeente Midden-Drenthe coulant te zijn en het onderhoud over te nemen van het bestaande monument en bij eventuele nieuwe monumenten vooraf heldere afspraken te maken met alle betrokken initiatiefnemers over beheer en instandhouding. Mijn ambtsvoorganger heeft in 2024 middelen beschikbaar gesteld, zodat het bestaande en door de inwoners van Bovensmilde gezamenlijk gerealiseerde monument met de tekst «Wij willen samen leven» opgeknapt kon worden. Dat is inmiddels gerealiseerd door de gemeente Midden-Drenthe. Naast het mozaïek, is er bij sommige deelnemers behoefte aan het plaatsen van een gedenkteken bij de «nieuwe» school in Bovensmilde. Dit is een van de onderwerpen waarover het projectteam samen met de mensen om wie het gaat de komende periode in gesprek wil gaan, om te zien hoe breed het draagvlak hiervoor is, om ideeën op te halen en om te zien of en hoe daar invulling aan kan worden gegeven.

Ondersteuning herstelgerichte initiatieven inwoners

De onderzoekers bevelen aan om herstelgerichte initiatieven tussen de Molukse en Nederlandse gemeenschappen in Bovensmilde te ondersteunen en bevelen aan dat de gemeente Midden-Drenthe hier een leidende rol neemt en het draagvlak in kaart brengt. Uit het onderzoek komt ook naar voren, dat niet iedereen behoefte heeft aan dit soort initiatieven. Ik ben het met de onderzoekers eens dat niemand verplicht is om hieraan mee te doen en niemand zich bezwaard hoeft te voelen over zijn of haar keuze hierin. Het is goed om hierbij op te merken dat er, zowel aan Molukse als aan Nederlandse zijde, geen sprake is van «de» gemeenschap: er is sprake van een verscheidenheid aan perspectieven en behoeften, ongeacht de achtergrond van inwoners. Daarnaast is het goed om op te merken dat vanuit bewoners van Bovensmilde zelf al van alles is georganiseerd in het teken van samen leven, zoals de stichting Brink Baru en de stichting De school van Bovensmilde. De gemeente heeft al geruime tijd initiatieven ontplooid die hier aan bijdragen, door het faciliteren en ondersteunen van initiatieven uit de bevolking die zijn gericht op het samenleven in Bovensmilde, zoals voormelde stichtingen, het Buurtin-fohuis, en door (financiële) bijdragen aan monumenten en herdenking. Zoals eerder gemeld maakt de gemeente onderdeel uit van de projectgroep EOGB. Daarin ontsluit de gemeente de hiervoor genoemde sociale structuren voor de doelen van de projectgroep en levert de gemeente kennis over de bestaande organisaties en faciliteiten. De gemeente heeft aangegeven hierop te blijven inzetten als het een relatie heeft met

inwoners van Bovensmilde. Ik ben graag bereid de gemeente hierin te ondersteunen met kennis, expertise en capaciteit vanuit de projectgroep.

Ter afsluiting

Ik wil de getroffen en van de schoolgijzeling in Bovensmilde en hun naasten, die hebben deelgenomen aan het onderzoek danken voor hun openheid en vertrouwen. Het is belangrijk dat zij via het onderzoek van ARQ een stem hebben gekregen, dat de stilte achteraf daarmee is doorbroken. Ik heb deze stemmen gehoord en het heeft mij geraakt. En ik hoop dat de deelname aan het onderzoek en de opvolging van voorstellen zoals beschreven in deze brief kunnen bijdragen aan erkenning en herstel, voor hen die daar behoefte aan hebben. Daarbij is het van wezenlijk belang, dat de totstandkoming en vormgeving van de voorstellen tot erkenning en ondersteuning zoveel als mogelijk in samenspraak met de getroffen en die daar behoefte aan hebben worden gedaan, zodat ze aansluiten bij de behoeften van de mensen om wie het gaat. Erkenning en herstel beginnen immers met luisteren. Dat is gebeurd middels dit onderzoek, en dat blijf ik doen door de manier waarop invulling wordt gegeven aan het vervolg. Door deze aanpak handel ik in lijn met het door dit kabinet in gang gezette werken vanuit de principes van herstelrecht zoals toegezegd naar aanleiding van het rapport van de Nationale ombudsman «Herstel bieden, een vak apart» en vindt ondersteuning plaats door het overheidsbrede programma Erkenning en Herstel.⁶ Uw Kamer informeer ik over de stand van zaken van erkenningsmaatregelen in de volgende voortgangsbrief over de Meerjarenagenda Slachtofferbeleid.

De Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid,
A.C.L. Rutte

⁶ Kamerstukken II 2024–2025, 33 047, nr. 42.